

UDK: 631.147

Datum prijema rada: 18.04.2016.

Datum korekcije rada: 23.05.2016.

Datum prihvatanja rada: 13.06.2016.

EKONOMIJA

TEORIJA I PRAKSA

Godina IX • broj 2

str. 87–117

PRIKAZ

KONTROLA I SERTIFIKACIJA ORGANSKE POLJOPRIVREDNE PROIZVODNJE

Bošković Dragana¹

Sažetak: *S obzirom na to da je organska poljoprivreda dugoročno održiva, da doprinosi zaštiti životne sredine i javnog zdravlja, ona podleže različitim metodama u kojima se ogledaju osnovne osobine ovakve poljoprivredne proizvodnje, kao što su agrarne mere koje štite plodnost zemljišta, specifična sredstva za zaštitu od bolesti i štetočina, đubriva koja ne utiču na izmenu svojstva zemljišta u negativnom smislu niti ostavljaju rezidue u jestivim delovima biljaka, te druge mere. Organska proizvodnja podleže zakonskoj regulativi, kojom su propisane dozvoljene metode organske proizvodnje, način skladištenja i transporta, kao i postupak sertifikacije. Sertifikacija organskih proizvoda je važna na nekoliko načina: pre svega, sertifikat garantuje zdravstveno bezbedan proizvod proizveden u skladu sa principima organske proizvodnje, ali i u komercijalnom smislu obezbeđuje kompetitivnost proizvođaču na tržištu. U radu je predstavljen postupak sertifikacije i uslovi koji su neophodni za sertifikaciju u organskoj biljnoj proizvodnji.*

Ključne reči: *organska poljoprivredna proizvodnja / sertifikacija / period konverzije.*

UVODNA RAZMATRANJA

Organska proizvodnja je danas jedan od vodećih trendova u svetu u pogledu poljoprivrede. U tom smislu, ona je prisutna i u Srbiji i predstavlja veliku izveznu i razvojnu šansu srpske poljoprivrede.

Iako se danas o organskoj proizvodnji govori mnogo, istinsko razumevanje pojma organske proizvodnje izmiče javnosti. Metode organske proizvodnje i sertifikacije koji garantuju zdravstveno bezbedan proizvod proizveden u skladu sa zakonskim aktima koji uređuju oblast organske proizvodnje doprinose ne samo kompetitivnosti poljoprivredne proizvodnje, već i održavanju osetljive ravnoteže životne sredine.

¹ Student na doktorskim studijama Fakulteta za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu Univerziteta Privredna akademija, Cvečarska br. 2, Novi Sad, e-mail: pgboskovic@gmail.com

Poljoprivredna delatnost je jedan od najvećih zagađivača životne sredine i savremene metode koje doprinose očuvanju javnog zdravlja, održanju ekosistema i doprinose održivom razvoju svakako treba promovisati.

Organska poljoprivreda širom sveta doživljava kontinuiran rast. Isti slučaj je i u Srbiji, sa tim što se organski proizvođači susreću sa mnogim problemima u svom radu, kao što su nedostupnost semenskog materijala i đubriva, zbog čega se u Srbiji proizvodnja oslanja uglavnom na stajnjak i kompost. Opšta nerazvijenost stočarstva utiče na to da su i količine dostupnog stajnjaka nedovoljne. U pogledu sredstava za zaštitu bilja od bolesti i štetočina, srpski proizvođači se i u toj oblasti susreću sa problemima. Iz tog razloga je neophodna realizacija ciljeva definisanih u Strategiji poljoprivrede i ruralnog razvoja Republike Srbije za period 2014-2024. godine ("Sl.glasnik RS", broj 85/2014).

Upravo zbog ovakvih manjkavosti, veoma je važno razumeti proces kontrole i sertifikacije u organskoj biljnoj proizvodnji, kako bi se obezbedio zdravstveno ispravan finalni organski proizvod.

U ovom radu prikazani su osnovni podaci o organskoj poljoprivrednoj proizvodnji u svetu i pripadajućim tržištima, oslanjajući se mahom na podatke Međunarodne organizacije za organsku poljoprivredu IFOAM (International Federation of Organic Agriculture Movements) i Istraživačkog Instituta za organsku poljoprivredu (FiBL) iznete u publikaciji *The world of organic agriculture, Statistics and emerging trends 2015* (www.fibl.org).

Podaci o razvijenosti srpske organske proizvodnje predstavljeni su na osnovu publikacije *Organska poljoprivreda u Srbiji 2014*, Kalentić et al, 2014, koja je izdata kao rezultat zajedničke analize Nacionalnog udruženja za razvoj organske poljoprivrede Serbia organic i GIZ-a (Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH), nemačke organizacije za podršku poljoprivredi (www.giz.de).

Proces kontrole i sertifikacije prikazan je na osnovu odredaba Pravilnika o kontroli i sertifikaciji u organskoj proizvodnji i metodama organske proizvodnje („Sl.glasnik RS“, br. 48/2011 i 40/2012) koji uređuje prihvaćene metode u organskoj proizvodnji, kao i sam proces sertifikacije.

CILJ I METODE ISTRAŽIVANJA

Cilj rada je da se predstavi proces kontrole i sertifikacije u organskoj poljoprivrednoj proizvodnji. U tu svrhu prikazani su podaci o trenutnoj razvijenosti organske biljne proizvodnje u Republici Srbiji, kao i u svetu, kako bi se kroz komparaciju ovih podataka stekla jasna slika o mestu na kojem se Republika Srbija nalazi u odnosu na svet u pogledu organske proizvodnje.

U radu su korišćene deduktivna metoda, metoda sinteze, kao i metoda deskripcije i metoda kompilacije. U radu su korišćeni podaci drugih istraživača.

OPŠTE KARAKTERISTIKE ORGANSKE POLJOPRIVREDNE PROIZVODNJE

Organska poljoprivredna proizvodnja razvila se kao reakcija na ekološku degradaciju životne sredine, pogoršanje javnog zdravlja i pogoršanje kvaliteta hrane na tržištu (Vehapi, 2014) Industrijalizacija je poremetila ekološku ravnotežu do te mere da je opstanak mnogih vrsta danas izazov (Birovljev, Četković, 2014).

Organska poljoprivredna proizvodnja koncipirana je tako da štiti sve postojeće resurse, te je tehnički primenjiva, socijalno prihvatljiva i ekonomski održiva (Ubavić, 2015)

Organska proizvodnja je sistem upravljanja proizvodnjom hrane koji se zasniva na ekološkim principima: to podrazumeva održavanje biodiverziteta, primenu visokih standarda o dobrobiti životinja, korišćenje neštetnih supstanci, sa ciljem ozdravljenja bio i ekosistema i proizvodnje visoko kvalitetne i bezbedne hrane. Carić i Babović (2012) definišu da "organska poljoprivreda je održivi integralni ekološki sistem proizvodnje kvalitetne zdravstveno bezbedne strogo kontrolisane, sertifikovane hrane od njive to trpeze-tržišta, radi zadovoljenja želja i potreba potrošača, ostvarivanja ekonomskog i ekološkog profita i očuvanja životne sredine."

Osnovni ciljevi organske proizvodnje su: povećanje plodnosti zemljišta, minimiziranje energetskih inputa na poljoprivrednim dobrima, smanjenje rizika po okolinu, uravnotežena biljna i stočarska proizvodnja koja uvažava prirodne sisteme i cikluse, održavanje postignutog nivoa proizvodnje (Subić, Bekić, Jeločnik, 2010).

Jedna od najvažnijih specifičnosti organske poljoprivredne proizvodnje jeste princip jedinstva biljne i stočarske organske proizvodnje, odnosno težnja da se proizvodnja obavlja u zatvorenom sistemu. Iz tog razloga je gazdinstvo koje se bavi organskom proizvodnjom mešovitog tipa, te osim oranica poseduje i različite po-

vršine (travnjake, šume, itd.), ali i stoku. Na taj način gazdinstvo obezbeđuje stajnjak, kao i druge neophodne materijale.

Organska proizvodnja je ekonomski isplativa - organska poljoprivreda ne podrazumeva izuzetno skupe procese, već procese koji su u znatnoj meri (izuzev povećane potrebe za sezonskom radnom snagom) i jeftiniji u odnosu na one koji su u upotrebi u konvencionalnoj poljoprivredi, ali je zato krajnji proizvod skuplji, te je ekonomska opravdanost ovakve proizvodnje očigledna. Osim toga, ovaj koncept proizvodnje odlikuje se i vraćanjem hranjivih materija u zemljište kroz reciklažu biljnog i životinjskog otpada, čime se ne samo smanjuje upotreba neobnovljivih resursa, već se i ekonomski i finansijski pojačava efekat proizvodnje i dugoročno se utiče na čitav lokalni (pa i nacionalni) privredni sistem kroz podsticaje prerađivačkoj industriji da pristupi i preradi otpada (biomasa, biodizel, drugi materijali koji se reciklažom transformišu u energetske iskoristive, itd.).

Organska proizvodnja se odlikuje i odabirom biljnih sorti i životinjskih vrsta koje su prilagođene lokalnom podneblju u kojem se proizvodnja odvija, a koje su prirodno otporne na bolesti i štetočine, ali uz biološku kontrolu štetočina, upotrebu zelenog đubriva i uz potpuno odsustvo sintetičkih đubriva, pesticida, antibiotika, regulatora rasta. Voda koja se koristi za navodnjavanje na parcelama sa organski uzgajanim poljoprivrednim proizvodima mora biti I ili II klase.

U organskoj proizvodnji i preradi, prehrambena industrija mora da održi integritet, odnosno da sačuva organski status svih proizvoda i namirnica koje koristi kao sirovine, jer krajnji proizvod ne može biti označen kao organski ukoliko je došlo do upotrebe sirovina koje nisu dozvoljene propisima koji uređuju proces organske proizvodnje i prerade ili ukoliko se proizvodom u bilo kojoj fazi proizvodnje nije rukovalo prema principima organske proizvodnje.

Za organsku proizvodnju je karakteristično i to što se proces ne završava proizvodnjom finalnog proizvoda: svi delovi lanca moraju odgovarati standardima organske proizvodnje, a to se odnosi i na skladištenje, distribuciju i marketing. Na organskim proizvodima postoji znak "organski proizvod" kao i logo sertifikacione kuće koja prati i kontroliše ceo proces proizvodnje. Pre nego što se dobije status i znak organskog proizvoda, proizvodnja je u periodu konverzije i takvi proizvodi imaju na sebi oznaku "Proizvod iz perioda konverzije", u skladu sa našim zakonskom regulativom, prevashodno u skladu sa Zakonom o organskoj proizvodnji („Službeni glasnik RS“, broj 30/2010), Pravilnikom o kontroli i sertifikaciji u organskoj proizvodnji i metodama organske proizvodnje („Službeni glasnik RS“, broj 48/2011), kao i Pravilnikom o izmenama i dopunama pravilnika o kontroli i sertifikaciji u

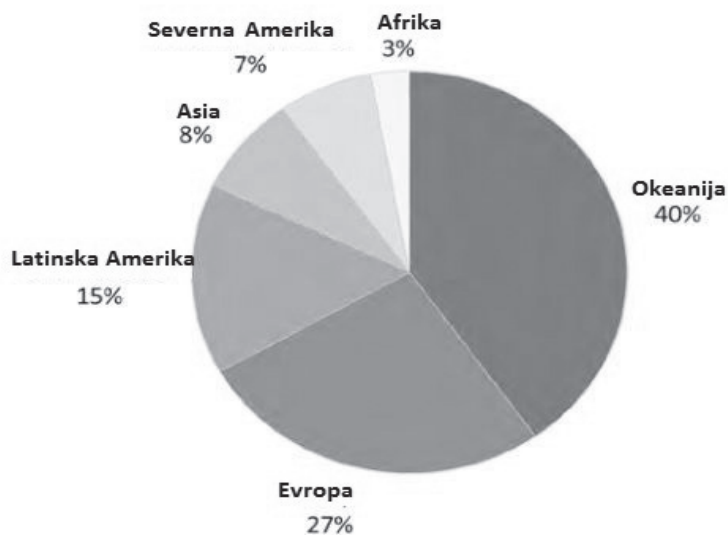
organskoj proizvodnji i metodama organske proizvodnje (objavljen u Službenom glasniku RS br. 40/12).

ORGANSKA POLJOPRIVREDA U SVETU

Danas je u svetu 170 zemalja o kojima postoje podaci o sertifikovanoj organskoj proizvodnji (u smislu podataka kojima raspolaže IFOAM i FiBL). U svetlu tog podatka, pod organskom poljoprivrednom proizvodnjom u 2013. godini je bilo 43,1 miliona hektara, uključujući i zemljište u periodu konverzije. Među vodećim zemljama prema površini organskog zemljišta su Australija sa 17,2 miliona hektara, Argentina sa 3,2 miliona hektara i SAD sa 2,2 miliona hektara (The world of organic agriculture, Statistics and emerging trends, 2015).

Po regionima, najveći procenat organskog obradivog zemljišta u odnosu na ukupnu površinu organskog obradivog zemljišta ima Okeanija (40%), za kojom slede Evropa (27%), Latinska Amerika (15%), Azija (8%), Severna Amerika (7%) i Afrika (3%). Podaci su prikazani na Grafikonu 1.

Grafikon 1. Distribucija organskog poljoprivrednog zemljišta u 2013. godini u svetu po regionima

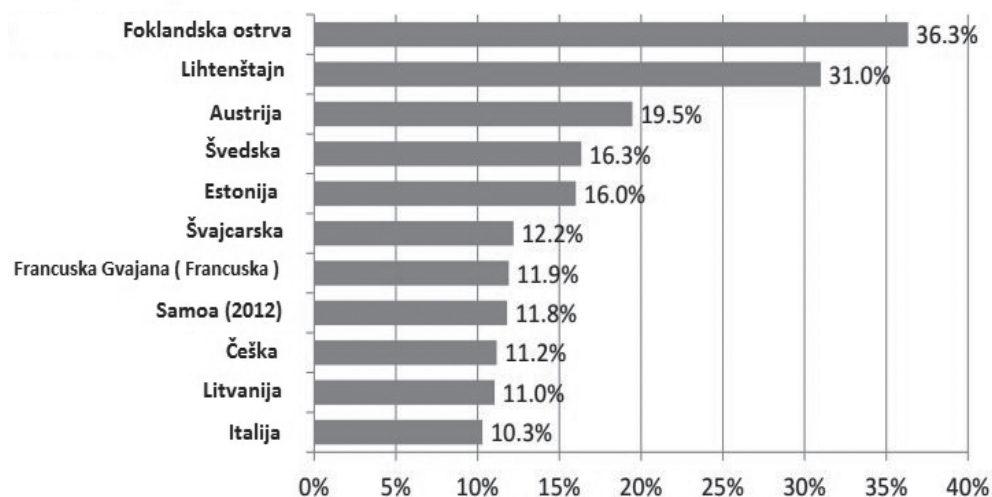
Izvor: The world of organic agriculture, Statistics and emerging trends (2015)

Podaci navedeni na Grafikonu 1. odnose se na sertifikovano organsko zemljište i zemljište u periodu konverzije.²

U odnosu na ukupno poljoprivredno zemljište, u 2013. godini, pod organskom poljoprivrednom proizvodnjom je 0,98% zemljišta (od zemalja uključenih u FiBL-IFOAM istraživanje sa kraja 2013.godine). Od toga, najviše organskog zemljišta u odnosu na ukupnu površinu obradivog zemljišta imaju Foklandska ostrva (36,3%), Lihtenštajn 31%, dok Austrija ima 19,5% (Grafikon 2). U Evropskoj uniji površina organskog zemljišta iznosi 5,7% u odnosu na ukupno obradivo zemljište.

Grafikon 2. Zemlje sa više od 10% organskog poljoprivrednog zemljišta u 2013. godini u odnosu na ukupno obradivo zemljište.

Zemlje sa više od 10% organskog poljoprivrednog zemljišta u 2013.godini
izvor: FiBL-IFOAM istraživanje 2015

Izvor: The world of organic agriculture, Statistics and emerging trends (2015)

² Za više informacija o istraživanju i indikatorima : www.ifoam.org

Od ukupno 2 miliona proizvođača organskih poljoprivrednih proizvoda u svetu, najviše ih ima u Indiji (650,000), Uganda (189,610) i Meksiko (169,703) (Oljača, 2015).

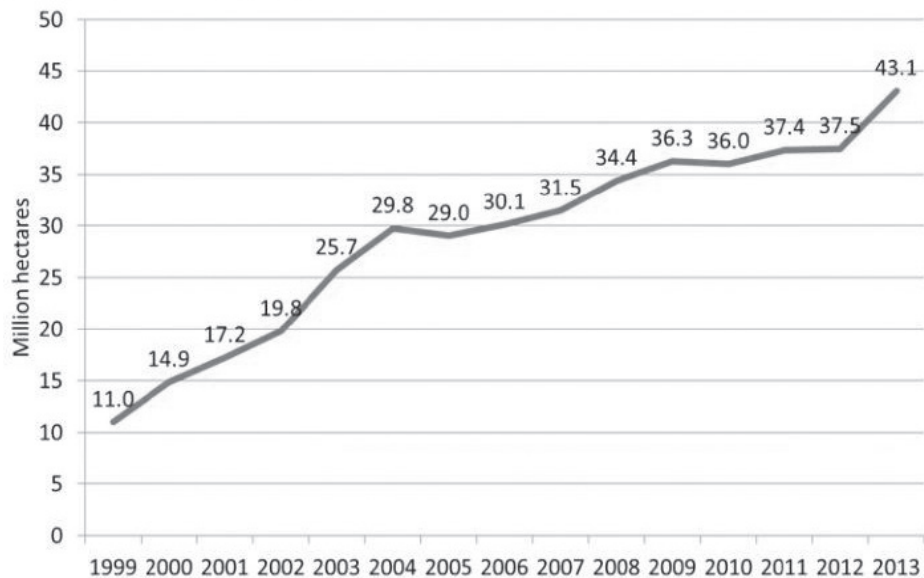
Trgovina organskim proizvodima (hrana i piće) dostigla je 72 milijarde dolara u 2013. godini, što je četiri puta veći porast u odnosu na 1999. godinu. Generalno se primećuje trend povećanja i površina pod organskom proizvodnjom i prodaje.

U 2013. godini najveće tržište (finansijski) je bila SAD sa 24,3 milijarde EUR, Nemačka sa 7,6 milijarde EUR i Francuska sa 4,4 milijarde EUR (The world of organic agriculture, Statistics and emerging trends, 2015). Najveće pojedinačno tržište organskih proizvoda je SAD, koja zauzima 43% ukupnog tržišta, za kojom slede Evropska unija (22,2 milijarde EUR, odnosno 40% ukupnog tržišta).

U odnosu na 1999. godinu, kada je 11 miliona hektara u svetu bilo organsko, danas se taj broj učtverostručio (podatak FiBL-IFOAM), kako je i prikazano na Grafikonu 3.

Grafikon 3. Rast organskog poljoprivrednog zemljišta u svetu u periodu 1999-2013

Rast organskog poljoprivrednog zemljišta 1999-2013
izvor: FiBL-IFOAM istraživanja 2000-2015

Izvor: The world of organic agriculture, Statistics and emerging trends (2015)

Očigledno je da organska proizvodnja predstavlja rastući trend u svetu, te i za srpsku poljoprivredu predstavlja veliku razvojnu i izvoznu šansu.

ORGANSKA PROIZVODNJA U SRBIJI

Primena metoda organske proizvodnje u Srbiji počela je mnogo pre donošenje zakonskih propisa. Organska proizvodnja je počela razvoj u južnoj Srbiji u okolini Blaca 1989. godine, zahvaljujući biznis inicijativi kompanije DenJuro koja je rezultirala izvozom prvog kontingenta organskog voća iz Srbije 1990. godine (Kalentić, Stefanović, Simić, Maerz, 2014).

Organska proizvodnja u Srbiji je nerazvijena, posebno stočarska organska proizvodnja, dok biljna doživljava rast. Organska proizvodnja trenutno odvija na površini od oko 13.398 ha (podaci Centra za organsku proizvodnju, RSZ-a i Ministarstva poljoprivrede i zaštite životne sredine). U Tabeli 1. prikazana je organska biljna proizvodnja u 2015. godini, s tim što u predstavljenim podacima nisu uključene površine korišćene za sakupljanje divljeg jagodičastog voća, gljiva i lekovitog bilja, kao i livade i pašnjaci. U Tabeli 1. podaci uključuju i sertifikovane proizvođače organskih poljoprivrednih proizvoda i proizvođače u periodu konverzije.

Tabela 1. Organska biljna proizvodnja u Srbiji u 2015. godini (bez livada i pašnjaka).

Redni broj	Region	Obradiva površina (u ha)	Učešće (%)
1.	Beograd	60	0,5
2.	Šumadija i zapadna Srbija	1.427	10,6
3.	Južna i istočna Srbija	1.748	13
4.	Vojvodina	10.163	75,8
Ukupno obradivo zemljište (ha)		13.398	100

Izvor: Serbia organica

Sa livadama i pašnjacima, ukupna površina pod organskom proizvodnjom u Srbiji je u 2015.godini iznosila 15.298 ha (Serbia organica, 2016).

Evidentan je trend porasta u organskoj proizvodnji: u odnosu na površine u 2014. godini (7.897 ha), u 2015.godini je došlo do povećanja od 81.1% u pogledu ukupnog obradivog zemljišta korišćenog za organsku proizvodnju. Od toga, najveći deo površina je pod žitaricama (31,7%) i voćem (21,6%) (Serbia organica, 2016).

U okviru organske proizvodnje u Srbiji, ratarska proizvodnja zauzima 72%. Udeo površina pod organskom proizvodnjom u ukupnom korišćenom poljoprivrednom zemljištu iznosi 0,23 odsto.

U biljnoj organskoj proizvodnji dominiraju žita sa 2.827 ha, zatim industrijsko bilje sa 1.228 ha, krmno bilje sa 1.204 ha, a povrće na tek 153 ha (Oljača, 2015).

Najviše se izvozi voće niskog stepena prerade - koncentradi voćnih sokova, sušena kupina, višnja, malina, bilje i pečurke, kao i smrznuta šljiva, malina, kupina, jagoda, višnje i pire od dunja. Najveća vrednost izvoza u 2013. godini ostvarena je izvozom u Nemačku, Holandiju, SAD, Veliku Britaniju i Švajcarsku. U 2013. godini je izvezeno 7.100 tona organskih proizvoda, u vrednosti od 10,7 miliona evra (Osnovne informacije o organskoj proizvodnji u Srbiji, 2016).

PROIZVOĐAČ ORGANSKIH POLJOPRIVREDNIH PROIZVODA U SRBIJI

Tri osnovna tipa organske poljoprivredne proizvodnje koja su zastupljena u Srbiji odnose se na male eko farme na kojima su povezane ratarska i stočarska proizvodnja; farme koje se bave samo jednom vrstom proizvodnje i velike eko farme koje čine kombinaciju ratarsko-povrtnarske i stočarske proizvodnje (Lazić, 2010.).

Prema istraživanju GIZ-a iz avgusta 2010.godine, u pogledu strukture gazdinstava koja se bave organskom proizvodnjom, više od 60% čine gazdinstva sa manje od 6 ha zemlje, a 25% čine gazdinstva koja imaju od 10 do 20 hektara zemlje. Zemlju uglavnom obrađuju članovi domaćinstva, a svako drugo gazdinstvo unajmljuje radnu snagu za sezonske radove. Izbor gajenih vrsta menja se sa veličinom gazdinstva. Na gazdinstvima sa više od 20 ha zemlje uzgajaju se žitarice i uljarice. Na gazdinstvima sa manje od 5 ha zemlje žitarice se uzgajaju na malim površinama i samo za sopstvenu upotrebu, a preostalo zemljište namenjeno je uzgajanju jagodastog i ostalog voća (Kalentić et al, 2014).

Povrće se uglavnom uzgaja na gazdinstvima čija je veličina u rasponu od 5-10 ha. Sva gazdinstva veća od 5 ha ipak imaju zemljište na kome se ništa ne uzgaja, a koriste se za pašnjake ili je zapušteno. Što je veće gazdinstvo, veća je i površina pod

organskom proizvodnjom, ali ona nikada ne prelazi 15-25% ukupno raspoloživog zemljišta. Uglavnom se koristi za uzgajanje jagodastog voća, nakon čega ide ostalo voće i povrće. U kategoriji jagodastog voća dominiraju maline, dok su jabuka i šljiva najbitnije vrste ostalog voća (Kalentić et al, 2014).

Na gazdinstvima koja se bave organskom proizvodnjom investiranje u proizvodnju nije u dovoljnoj meri zastupljeno. Plantaže su uglavnom stare, kao i mehanizacija, koja je najčešće starija od 10 godina. Staklenici i organizovano skladištenje dostupni su tek svakom trećem proizvođaču, a zakup zemljišta, kupovinu repromaterijala ili mehanizacije na kredit praktikuje samo 5-20% ispitanih poljoprivrednih proizvođača (Kalentić et al, 2014).

Kako navode Kalentić et al. (2014), osnovna karakteristika organske proizvodnje u Srbiji je da postoje dve osnovne grupe odnosno tipa organskih proizvođača: samostalni koji imaju direktno sklopljen ugovor sa nekom od kontrolnih organizacija i tzv. kooperanti čija proizvodnja podleže grupnoj sertifikaciji, dozvoljenoj po važećem Zakonu Republike Srbije, na taj način da su proizvođači u ugovornom odnosu sa nekom od kompanija koje im otkupljuju celu proizvodnju namenjenu izvoznim tržištima, a istovremeno im obezbeđuje podršku: inpute, edukaciju, pokriva troškove sertifikacije, pri čemu je nosilac sertifikata kompanija, a ne sam proizvođač.

Broj sertifikovanih organskih proizvođača (bez kooperanata) tokom 2015. godine je iznosio 334, za razliku od 2014. godine gde je broj nosioca sertifikata iznosio 292 (Ministarstvo poljoprivrede i zaštite životne sredine).

U Srbiji se organski proizvodi prodaju uglavnom trgovcima na veliko i kompanijama u prerađivačkoj industriji, dok direktnu prodaju praktikuje samo 20% poljoprivrednika u oblasti organske proizvodnje (Oljača, 2015). Zbog problema sa skladištenjem, većina organskih poljoprivrednih proizvoda dostupna je samo u toku sezone.

Na tržištu Srbije je primetan trend uključivanja velikih kompanija u primarnu organsku poljoprivrednu proizvodnju, pa osim malih, na tržištu danas postoje i veliki proizvođači.

ZAKONSKA REGULATIVA U OBLASTI ORGANSKE POLJOPRIVREDNE PROIZVODNJE

Organska poljoprivreda u Srbiji regulisana je zakonima, uredbama i pravilnicima, od kojih su najvažniji:

Zakon o organskoj proizvodnji („Službeni glasnik RS“, broj 30/2010).

Pravilnik o kontroli i sertifikaciji u organskoj proizvodnji i metodama organske proizvodnje („Službeni glasnik RS“, broj 48/2011).

Pravilnik o izmenama i dopunama pravilnika o kontroli i sertifikaciji u organskoj proizvodnji i metodama organske proizvodnje (objavljen u Službenom glasniku RS br. 40/12).

U skladu sa zakonom, krajem 2010. godine uspostavljen je nadležni organ za organsku proizvodnju pri Direkciji za nacionalne referentne laboratorije, u sastavu Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede. Poslove iz svoje nadležnosti je počeo da obavlja u januaru 2011. godine. Proces potpunog usklađivanja zakonodavstva Srbije i EU u oblasti organske proizvodnje još uvek nije okončan (Kalentić et al., 2014).

SERTIFIKACIJA ORGANSKE POLJOPRIVREDNE PROIZVODNJE U SRBIJI

Kontrola i sertifikacija su garancija potrošaču da je organski proizvod proizveden po svim zahtevima Zakona o organskoj proizvodnji i svim pratećim pravilnicima.

Kako navode Carić i Babović (2012), dosadašnje iskustvo je pokazalo da je garancija organskog porekla proizvoda, koja u isto vreme štiti organskog proizvođača hrane i potrošača organskih proizvoda od nelojalne konkurencije, zaista neophodna budući da na jedini pravi način pomaže širenju tržišta organskih proizvoda.

Uloga kontrolnih organizacija je da svojim nepristrasnim programom kontrole i sertifikacije obezbede poštovanje svih pravila u organskoj proizvodnji i visok kvalitet krajnjih proizvoda.

Za obavljanje poslova kontrole i sertifikacije nadležno Ministarstvo ovlašćuje kontrolnu organizaciju koja je upisana u registar privrednih subjekata, ima akreditaciju izdatu od strane nadležnog akreditacionog tela i ispunjava uslove tehničke opremljenosti i stručne osposobljenosti zaposlenih za poslove kontrole i sertifikacije.

Kontrolu ne može obavljati ono lice koje je i samo organski proizvođač ili je uključeno u promet organskih proizvoda ili obavlja poslove kontrole u više kontrolnih organizacija.

Podaci koje prikupljaju kontrolne organizacije u procesu konverzije, kontrole i sertifikacije su poverljive.

Kontrola je centralna aktivnost u procesu utvrđivanja organskog porekla proizvoda i sertifikacije. Kontrola ima za cilj ne samo obezbeđivanje poštovanja svih zakona i pravilnika, nego i sagledavanje kriznih momenata u proizvodnji, donošenje ispravnih korektivnih mera i unapređenje poslovanja farmera i uzgajivača.

Kontrola je postupak na osnovu kojeg ovlašćena organizacija u toku perioda konverzije utvrđuje postupanje u skladu sa organskom proizvođačkom praksom i važećim propisima i na osnovu koje se od strane iste organizacije izdaje sertifikat.

Proces konverzije počinje prijavom proizvođača za uključivanje u organsku proizvodnju i potpisivanjem ugovora sa odabranom kontrolnom organizacijom. Od momenta potpisivanja ovog ugovora proizvođač je u obavezi da se pridržava svih principa i pravila organske proizvodnje, kao i zakonskih i podzakonskih akata koji uređuju ovu oblast poljoprivrede.

Nakon prijavljivanja i prihvatanja cenovne ponude kontrolne organizacije, proizvođaču se dodeljuje evidencioni broj. Kontrolna organizacija određuje koliko će trajati period konverzije i eventualno skraćenje ovog perioda, posebno ukoliko se radi o zaparloženim površinama ili proizvodnji za koju je moguće dokazati da godinama nije uključivala tretiranje hemijskim i drugim supstancama zabranjenim u organskom uzgoju.

Tek po isteku perioda konverzije proizvodi mogu dobiti sertifikat kao proizvodi sa organskim statusom, a ako se u periodu kontrole uoče nepravilnosti i odstupanja, ovlašćena kontrolna organizacija može da odredi korektivne mere radi usklađivanja sa odredbama zakona i drugih pripadajućih propisa.

KONTROLNE ORGANIZACIJE ZA SERTIFIKACIJU

Za obavljanje poslova kontrole i sertifikacije u organskoj proizvodnji ovlašćuje se kontrolna organizacija koja u pogledu akreditacije, tehničke opremljenosti i kadrovske osposobljenosti ispunjava sledeće uslove:

- da je akreditovana od strane nadležnog akreditacionog tela Republike Srbije u skladu sa standardom SRPS EN 45011 (ISO/IEC Uputstvo 65);

- da ima uspostavljenu organizacionu strukturu, sa opisom obavljanja poslova, kao i uspostavljen način vršenja poslova kontrole i sertifikacije u organskoj proizvodnji;
- da ima uspostavljenu standardnu proceduru kontrole koja sadrži detaljan opis kontrolnih mera, mera predostrožnosti i korektivnih mera koje se preduzimaju prilikom kontrole;
- da ima kancelarijsku opremu i opremu za telekomunikacije sa internet konekcijom, neophodnu za obavljanje poslova kontrole i sertifikacije u organskoj proizvodnji;
- da ima najmanje dva zaposlena lica sa visokom stručnom spremom biotehničke struke koji imaju odgovarajuće iskustvo u obavljanju poslova kontrole i sertifikacije u organskoj proizvodnji i završene obuke iz oblasti organske proizvodnje, kako bi se obezbedilo da se postupak kontrole sprovodi odvojeno od postupka sertifikacije (Pravilnik o kontroli i sertifikaciji organske proizvodnje i metodama organske proizvodnje, "Službeni glasnik RS", broj 48/2011).

Poslove kontrole i sertifikacije u organskoj proizvodnji za 2016. godinu obavljaju sledeće kontrolne organizacije (Ministarstvo poljoprivrede i zaštite životne sredine, Direkcija za nacionalne referentne laboratorije):

- „CONTROL UNION DANUBE” d.o.o. Beograd, Ohridska 11/2;
- „CENTAR ZA ISPITIVANJE NAMIRNICA” d.o.o. Beograd, Zmaja od Noćaja 11;
- „ECOCERT BALKAN” d.o.o. Beograd, Glavna 13 M/III;
- „ECOVIVENDI” d.o.o. Beograd, Voje Veljkovića 5/III;
- „ETKO PANONIJA” d.o.o. Novi Sad, Trg slobode 3/III;
- „ORGANIC CONTROL SYSTEM” d.o.o. Subotica, Trg cara Jovana Nenada 15/I;
- „TMS CEE” d.o.o. Beograd, Rudnička 2.

METODE ORGANSKE BILJNE POLJOPRIVREDNE PROIZVODNJE – USLOVI NEOPHODNI ZA SERTIFIKACIJU

Da bi poljoprivredni proizvođač postao proizvođač organskih poljoprivrednih proizvoda, osim podnošenja prijave za registraciju (postupak utvrđen Zakonom), moraju biti ispunjeni različiti uslovi.

Zemljišne parcele pod organskom proizvodnjom moraju biti izolovane od mogućih izvora zagađenja, a neophodno je i da kvalitet vode za navodnjavanje bude odgovarajući.

Metode organske proizvodnje u biljnoj proizvodnji počinju da se primenjuju od početka perioda konverzije, koji počinje od dana zaključenja ugovora o vršenju kontrole u organskoj proizvodnji između proizvođača i ovlašćene kontrolne organizacije, kako je definisano Pravilnikom o kontroli i sertifikaciji organske proizvodnje i metodama organske proizvodnje. To praktično znači da je svaki organski proizvođač, osim u slučajevima utvrđenim Pravilnikom, morao prvo da prođe period konverzije, kako bi dobio sertifikovan kao organski proizvođač.

Metode organske biljne proizvodnje su strogo regulisane i podrazumevaju upotrebu sredstava za zaštitu i ishranu bilja, oplemenjivače zemljišta, reproduktivni materijal, mikroorganizme ili životinje koji nisu GMO ili nisu proizvodi dobijeni od ili pomoću GMO, a treba da ih prati izjava prodavca kojom se potvrđuje da isporučeni proizvodi nisu proizvedeni od GMO ili pomoću GMO.

Seme i repromaterijal

U organskoj biljnoj proizvodnji koriste se vrste i sorte bilja koje su prilagođene lokalnim agroekološkim uslovima. Prilikom izbora sorti bilja prioritet imaju domaće autohtone sorte i sorte tolerantne na prouzrokovane bolesti i štetočine (Pravilnik o kontroli i sertifikaciji organske proizvodnje i metodama organske proizvodnje).

Kako je definisano Pravilnikom o kontroli i sertifikaciji organske proizvodnje i metodama organske proizvodnje, u proizvodnji organskih proizvoda koji nisu reproduktivni materijal koristi se reproduktivni materijal koji je proizveden metodama organske proizvodnje. Biljne vrste i sorte koje se koriste kao reproduktivni materijal u organskoj proizvodnji upisuju se u bazu reproduktivnog materijala na osnovu obaveštenja dobavljača reproduktivnog materijala. Svaka biljna vrsta i sorta koja nije upisana u bazu reproduktivnog materijala smatra se da nije dostupna za organsku proizvodnju, odnosno da je nema na tržištu.

Reproduktivni materijal za organsku proizvodnju koji je dobijen setvom, odnosno vegetativnim razmnožavanjem na sopstvenom imanju proizvođač može da koristi

za sopstvene potrebe, pod uslovom da biljnu proizvodnju obavlja u skladu sa zakonom kojim se uređuje organska proizvodnja. U tom slučaju, proizvođač obaveštava ovlašćenu kontrolnu organizaciju o vrsti i količini reproduktivnog materijala koji namerava da koristi sledeće sezone za organsku proizvodnju. Ako na tržištu nema reproduktivnog materijala koji je proizveden metodama organske proizvodnje, u organskoj proizvodnji koristi se prvenstveno reproduktivni materijal iz perioda konverzije (Pravilnik o kontroli i sertifikaciji organske proizvodnje i metodama organske proizvodnje).

Pravilnik dozvoljava da se izuzetno u organskoj proizvodnji može se pre setve odobriti upotreba reproduktivnog materijala iz konvencionalne proizvodnje, pod uslovom da taj materijal nije tretiran sredstvima za zaštitu bilja koja nisu dozvoljena u organskoj proizvodnji.

Plodored i plodosmena

Odgovarajućim plodoredom i plodosmenom u organskoj biljnoj proizvodnji obezbeđuje se održavanje plodnosti zemljišta, smanjenje zakorovljenosti i brojnosti štetočina i uzročnika bolesti biljaka, smanjenje ispiranja đubriva, održavanje populacije korisnih životinjskih vrsta i mikrobiološke aktivnosti zemljišta (Pravilnik o kontroli i sertifikaciji organske proizvodnje i metodama organske proizvodnje).

Obrada zemljišta i gajenje biljaka u organskoj biljnoj proizvodnji vrši se na način kojim se obezbeđuje da se održi ili poveća sadržaj organskih materija u zemljištu, poveća stabilnost i biodiverzitet zemljišta, kao i da se spreči sabijanje i erozija zemljišta. U organskoj biljnoj proizvodnji koristi se poljoprivredna mehanizacija i oprema (mašine za obradu zemljišta, setvu, đubrenje i slično) koja je pre upotrebe očišćena i dezinfikovana, kako je to utvrđeno Pravilnikom.

Đubrenje i održavanje plodnosti zemljišta

U organskoj biljnoj proizvodnji mogu se primenjivati sredstava za ishranu bilja i oplemenjivači zemljišta koja su data u Prilogu 1 Pravilnika o kontroli i sertifikaciji u organskoj proizvodnji i metodama organske proizvodnje.

Ukupna količina đubriva koje se koristi u organskoj proizvodnji, i to stajskog đubriva, suvog stajskog đubriva i dehidriranog živinskog đubriva i kompostiranih životinjskih ekskremenata, uključujući i živinsko đubrivo, kompostirano stajsko đubrivo i tečne životinjske ekskreme, ne može da pređe 170 kg azota po ha površine godišnje, zbog mogućeg zagađenja zemljišta i voda u skladu sa odredbama Pravilnika.

U organskoj biljnoj proizvodnji upotreba mineralnih azotnih đubriva nije dozvoljena. Za svaku proizvodnu jedinicu evidentiraju se podaci o površini proizvodne jedinice (katastarske parcele), vrsti, količini i datumu primene sredstava za ishranu bilja i oplemenjivača zemljišta iz Priloga 1 Pravilnika, koji se dokumentuju dokazima o potrebi za njihovim korišćenjem.

Zaštita od korova, bolesti i štetočina

Zaštita od štetočina, bolesti i korova prvenstveno se sprovodi delovanjem prirodnih neprijatelja, izborom vrsta i sorti bilja, odgovarajućim plodoredom, načinom obrade zemljišta, primenom termičkih procesa, korišćenjem alelopatskih odnosa i uspostavljanja zaštitnih biljnih pojaseva, kao i drugih agrotehničkih mera. Ako se primenom navedenih mera biljke na adekvatan način ne mogu zaštititi od štetočina, bolesti i korova, a utvrdi se da postoji neposredna opasnost za biljke, mogu se upotrebiti sredstva za zaštitu bilja koja su data u Prilogu 2 Pravilnika o kontroli i sertifikaciji u organskoj proizvodnji i metodama organske proizvodnje (Spisak dozvoljenih sredstava za zaštitu bilja u organskoj proizvodnji). Izuzetno, sredstva za zaštitu bilja koja nisu biljnog, životinjskog, mikrobiološkog ili mineralnog porekla i koja nisu identična sa svojim prirodnim oblikom, mogu se upotrebiti samo ako uslovi za njihovu upotrebu isključuju bilo kakav neposredni kontakt sa jestivim delovima biljke. Za svaku proizvodnu jedinicu evidentiraju se podaci o preduzetim merama u cilju suzbijanja štetočina, bolesti i korova, uz navođenje vremena primene i korišćenog sredstva, koji se dokumentuju dokazima o potrebi za njihovim korišćenjem (Pravilnik o kontroli i sertifikaciji organske proizvodnje i metodama organske proizvodnje).

Period konverzije

Dužina trajanja perioda konverzije u organskoj biljnoj proizvodnji u zavisnosti je od vremena kada je obavljena setva odnosno berba, kako to definiše Pravilnik, i iznosi:

- u slučaju jednogodišnjih biljnih vrsta, najmanje dve godine pre setve;
- u slučaju pašnjaka i višegodišnjeg krmnog bilja, najmanje dve godine pre korišćenja kao hrane za životinje iz organske proizvodnje;
- u slučaju višegodišnjih biljnih vrsta koje nisu krmno bilje, najmanje tri godine pre prve berbe organskih proizvoda.

Izuzetno ,dužina trajanja perioda konverzije u organskoj biljnoj proizvodnji može se skratiti, odnosno produžiti, i to tako što se uzima u obzir i period koji neposredno prethodi početku perioda konverzije, pod uslovom da su zemljišne parcele:

- bile predmet mera koje su utvrđene programima iz oblasti zaštite životne sredine, ako se garantuje da se na tim parcelama nisu koristili proizvodi koji nisu dozvoljeni u organskoj proizvodnji, ako su bile deo prirodne ili poljoprivredne oblasti koja nije tretirana proizvodima koji nisu dozvoljeni u organskoj proizvodnji u toku prethodnog perioda od najmanje tri godine, ako za to postoje dokazi;
- u slučaju parcela koje su već konvertovane ili su u procesu konverzije, ako su te parcele tretirane proizvodom koji nije dozvoljen u organskoj proizvodnji, i to u okviru obaveznih mera za suzbijanje bolesti ili štetočina koje sprovodi nadležni organ, u okviru naučnih testova odobrenih od strane nadležnog organa (Pravilnik o kontroli i sertifikaciji organske proizvodnje i metodama organske proizvodnje).

Dužina trajanja perioda konverzije može i da se produži, kada je zemljište bilo kontaminirano proizvodima koji nisu dozvoljeni u organskoj proizvodnji.

POSTUPAK CERTIFIKACIJE I NAČIN VRŠENJA KONTROLE

Nakon odluke o uključivanju u organsku biljnu proizvodnju, proizvođač se sam odlučuje za kontrolnu organizaciju na osnovu spiska koji postoji na internet stranici Ministarstva poljoprivrede i zaštite životne sredine.

Nakon inicijalnog kontakta sa proizvođačem, odabrana kontrolna organizacija dostavlja prijavu za uključivanje u organsku proizvodnju. Ovu prijavu proizvođač popunjava tačnim informacijama, a podatke navedene u prijavi će kontrolisati ovlašćenja organizacija u toku postupka kontrole.

Nakon provere podataka navedenih u prijavi, proizvođač i kontrolna organizacija zaključuju ugovor koji sadrži sledeće elemente: podatke o ugovornim stranama, vrstu organske proizvodnje u koju se proizvođač uključuje, trajanju perioda konverzije, pravima i obavezama strana ugovornica, naknadi koja pripada kontrolnoj organizaciji, način ostvarivanja prava na sertifikat, te sve druge pravno obavezujuće elemente od značaja.

Nakon potpisivanja ugovora, proizvođaču se dodeljuje evidencioni broj, a kontrolna organizacija pravi plan obilaska i kontrole po kojem postupaju.

Kontrola u organskoj proizvodnji vrši se u svim fazama organske proizvodnje za sve organske proizvode na osnovu dokumentovane procedure.

Kontrola započinje od trenutka uključivanja proizvođača u organsku proizvodnju, odnosno od trenutka kada proizvođač sa ovlašćenom kontrolnom organizacijom zaključi ugovor o vršenju kontrole i sertifikacije u organskoj proizvodnji.

U postupku vršenja kontrole, isti kontrolor ne može da vrši kontrolu jednog proizvođača duže od tri godine za redom.

Radi vršenja prve kontrole, proizvođač ovlašćenoj kontrolnoj organizaciji treba da dostavi potpisanu pismenu izjavu, sa podacima o: proizvodnim jedinicama, odnosno delatnosti kojom se bavi; praktičnim merama koje treba da se preduzmu na nivou proizvodne jedinice kako bi se obezbedilo poštovanje pravila organske proizvodnje; preventivnim merama koje treba da se preduzmu kako bi se smanjio rizik od kontaminacije konvencionalnim proizvodima ili supstancama čija upotreba u organskoj proizvodnji nije dozvoljena i mere čišćenja koje treba da se preduzmu u prostorijama za skladištenje i u okviru celog lanca proizvodnje. Pismenom izjavom, koju overava ovlašćena kontrolna organizacija, proizvođač treba da garantuje da će procese proizvodnje i prometa obavljati u skladu sa pravilima organske proizvodnje, kao i primeniti određene mere u cilju usklađivanja proizvodnje sa propisanim pravilima, u slučaju utvrđenih nepravilnosti, kako je to definisano Pravilnikom o kontroli i sertifikaciji organske proizvodnje i metodama organske proizvodnje.

O svakoj promeni podataka proizvođač obaveštava ovlašćenu kontrolnu organizaciju, a ovlašćena kontrolna organizacija evidentira sve podatke.

Ako proizvođač u okviru poljoprivrednog gazdinstva ima i proizvodnu jedinicu koja se koristi za konvencionalnu proizvodnju, treba ovlašćenoj kontrolnoj organizaciji da omogući vršenje kontrole i te proizvodne jedinice, kao i svih prostorija i objekata u okviru te proizvodne jedinice.

Kontrola obuhvata punu fizičku kontrolu i kontrolu dokumentacije proizvođača, kao i primenu mera predostrožnosti. Normalna dinamika u pogledu kontrole je jednom godišnje, s tim što se kontrola možete vršiti i više puta u toku jedne godine, u zavisnosti od tipa kontrole (početna, delimična, najavljena, nenjavljena).

Za proizvode koji potiču iz konvencionalne proizvodnje, a koji se koriste u organskoj proizvodnji, ovlašćena kontrolna organizacija prilikom provere dokumentacije proverava i da li te proizvode prati izjava prodavca kojom se potvrđuje da ti proizvodi nisu proizvedeni od GMO ili pomoću GMO.

U skladu sa Pravilnikom, u slučaju da proizvođač koji je uključen u organsku proizvodnju sa trećim licem zaključi ugovor o obavljanju određenih poslova u vezi sa organskom proizvodnjom, kontrola u organskoj proizvodnji obuhvata i te poslove.

O svakoj izvršenoj kontroli ovlašćena kontrolna organizacija sačinjava pisani izveštaj, koji potpisuje i proizvođač, u skladu sa zakonom kojim se uređuje organska proizvodnja.

Dokumentacija koja je predmet kontrole je sledeća (Oljača, 2015): plan i rotacija useva, broj hektara zemljišta po usevu i paralelna proizvodnja (konvencionalna i organska na istom gazdinstvu), istorijat svakog polja unazad tri godine, đubrenje i skladištenje đubriva, poreklo semena i sadnica, poreklo i analiza vode za navodnjavanje, kontrola korova i štetočina, uslovi skladištenja, procena žetve, manipulacija organskim proizvodima, knjigovodstvo i računovodstvo farme, kao i broj stoke koja se nalazi na imanju (broj, vrsta, smeštaj, ishrana).

Na osnovu izveštaja o izvršenim kontrolama i zahteva proizvođača i nakon isteka perioda konverzije, ovlašćena kontrolna organizacija donosi odluku o sertifikaciji i izdaje sertifikat da je proizvod ili proces proizvodnje u skladu sa zakonom kojim se uređuje organska proizvodnja i propisima donetim na osnovu njega, koji sadrži podatke o: broju sertifikata; imenu i adresi, odnosno nazivu i sedištu proizvođača i delatnosti koju obavlja; nazivu, sedištu i broju koda ovlašćene kontrolne organizacije; vrsti i asortimanu, kao i količini proizvoda; vrsti proizvodnje; periodu važenja; datumu kontrole; datumu i mestu izdavanja, kao i pečat i potpis ovlašćenog lica.

Kontrola uvoza organskih proizvoda

U slučaju uvoza organskih proizvoda uvoznik dostavlja ovlašćenoj kontrolnoj organizaciji i podatke o prostorijama uvoznika i njegovim aktivnostima pri uvozu, mestu ulaska proizvoda u Republiku Srbiju, kao i o objektima i prostorijama koje namerava da koristi za skladištenje uvezenih organskih proizvoda do njihovog dostavljanja prvom primaocu, a prvi primalac uveženih organskih proizvoda, odnosno uvoznik kada je istovremeno i prvi primalac, dostavlja podatke o objektima za prijem i skladištenje. Na zahtev ovlašćene kontrolne organizacije dostavljaju se i podaci o organizaciji prevoza od izvoznika do prvog primaoca, kako bi se obezbedilo da se organski status proizvoda ne kompromituje.

O svakoj pošiljci organskih proizvoda koja se uvozi u Republiku Srbiju uvoznik obaveštava ovlašćenu kontrolnu organizaciju i dostavlja dokumentaciju koja je propisana posebnim propisom, kako je utvrđeno Pravilnikom.

Mere u slučaju utvrđenih nepravilnosti

Ovlašćena kontrolna organizacija može proizvođaču da odredi korektivne mere u cilju usklađivanja proizvodnje sa pravilima organske proizvodnje. O uočenim nepravilnostima i predloženim korektivnim merama sačinjava se izveštaj, koji potpisuju ovlašćena kontrolna organizacija i proizvođač.

Korektivne mere koje ovlašćena kontrolna organizacija može odrediti su:

- mera upozorenja, koja se određuje ako se utvrde blaže nepravilnosti u načinu obavljanja proizvodnje organskih proizvoda kojima se ne dovode u pitanje metode organske proizvodnje i priroda organskog proizvoda, a uz koju se određuje rok u kome proizvođač treba da ispravi te nepravilnosti;
- mera nepoverenja, koja se određuje u slučaju da proizvođač nije postupio u skladu sa određenom merom upozorenja, odnosno utvrđene nepravilnosti nije u potpunosti ispravio.

Grupna sertifikacija

Grupna sertifikacija podrazumeva sve uslove neophodne za sertifikaciju koji su prethodno navedeni, ali se od pojedinačne sertifikacije razlikuje u tome što predstavlja sertifikaciju organizatora organske proizvodnje koji pre sklapanja ugovora sa ovlašćenom kontrolnom organizacijom sklapa ugovore sa kooperantima, takođe proizvođačima. Podaci o svim proizvođačima iz grupe se unose u ugovor organizatora sa kontrolnom kućom, a kontrola se organizuje tako što organizator imenuje internog kontrolora u okviru grupe čiji rad kontroliše kontrolor ovlašćene kontrolne organizacije.

NACIONALNI ZNAK

Domaći neprerađeni sertifikovani organski proizvod obeležava se oznakom „organski proizvod”, nacionalnim znakom i kodom/logom ovlašćene kontrolne organizacije koja je izvršila sertifikaciju tog proizvoda.

Ako neprerađeni organski proizvod sadrži više sastojaka, taj proizvod se obeležava kao organski samo ako su svi sastojci organskog porekla.

Domaći prerađeni sertifikovani organski proizvod može se obeležiti oznakom „organski proizvod”, nacionalnim znakom i kodom/logom ovlašćene kontrolne organizacije koja je u poslednjoj fazi proizvodnje izvršila sertifikaciju tog proizvoda,

ako sadrži najmanje 95% sastojaka poljoprivrednog porekla koji su proizvedeni u skladu sa zakonom kojim se uređuje organska proizvodnja.

Oznakom „Proizvod iz perioda konverzije” i kodom/logom ovlašćene kontrolne organizacije mogu se obeležiti proizvodi biljnog porekla iz perioda konverzije koji sadrže isključivo jedan sastojak poljoprivrednog porekla, po isteku roka od godinu dana od dana zaključenja ugovora sa ovlašćenom kontrolnom organizacijom.

Slika 1. Nacionalni znak organskog proizvoda.

Izvor: <http://www.serbiaorganica.info>

Slika 2. Nacionalni znak proizvoda iz perioda konverzije.

ПРОИЗВОД
ИЗ ПЕРИОДА
КОНВЕРЗИЈЕ

Izvor: <http://www.serbiaorganica.info>

SKLADIŠTENJE I TRANSPORT ORGANSKIH POLJOPRIVREDNIH PROIZVODA

Ako se u skladišnim objektima pored organskih proizvoda nalaze i drugi poljoprivredni proizvodi, organski proizvodi čuvaju se zasebno od ostalih poljoprivrednih proizvoda, odnosno hrane ili hrane za životinje; moraju da se preduzimaju potrebne mere kojima se obezbeđuje identifikacija pošiljke organskih proizvoda i onemogućava mešanje ili zamena sa proizvodima iz konvencionalne proizvodnje; moraju da se preduzimaju odgovarajuće higijenske mere, čija se delotvornost proverava pre skladištenja organskih proizvoda, koje su propisane Pravilnikom o o kontroli i sertifikaciji organske proizvodnje i metodama organske proizvodnje.

Ako su organski proizvodi upakovani i obeleženi, mogu se čuvati u istim prostorijama skladišta sa proizvodima iz konvencionalne proizvodnje, u posebnom delu koji je obeležen.

Prilikom skladištenja treba voditi računa da organski proizvodi u svako doba budu jasno prepoznatljivi.

Sertifikovani organski proizvodi prevoze se mogu se prevoziti zajedno sa proizvodima iz konvencionalne proizvodnje samo ako su sertifikovani organski proizvodi upakovani i obeleženi.

U pogledu transporta, Pravilnik dalje definiše da organski proizvodi moraju da se prevoze do drugih objekata, uključujući veleprodaju i maloprodaju, u odgovarajućem pakovanju, kontejnerima ili vozilima koja su zatvorena, tako da se sadržaj ne može zameniti bez diranja ili oštećenja pečata i etikete, ne dovodeći u pitanje oznake kojima je, u skladu sa propisima, obeležen organski proizvod, a na kojima je navedeno: ime i adresa, odnosno naziv i sedište proizvođača, kao i vlasnika ili prodavca proizvoda, ako ova lica nisu istovremeno proizvođači; naziv proizvoda, uz navođenje da je u pitanju organski proizvod; naziv, odnosno broj koda ovlašćene kontrolne organizacije koja vrši kontrolu; ako je potrebno, identifikaciona oznaka serije koja je izdata na način propisan ovim pravilnikom, koja omogućava povezivanje serije sa evidencijama proizvođača.

ZAKLJUČAK

Organska poljoprivredna proizvodnja je danas jedan od vodećih trendova u svetu. Velika zagađenost životne sredine, sve veća ekološka svest kupaca i sve glasnijii zagovornici zdravog načina života doprinose ovoj tendenciji: gotovo sva tržišta or-

ganskih proizvoda su rastuća, a organska proizvodnja je u odnosu na 1999. godinu zabeležila četverostruki rast.

Organska proizvodnja je metoda poljoprivredne proizvodnje koja nije novost za Srbiju. U Srbiji je organska proizvodnja uređena Zakonom o organskoj poljoprivredi i Pravilnikom o kontroli i sertifikaciji u organskoj proizvodnji i metodama organske proizvodnje.

Proces sertifikacije je značajan ne samo zbog toga što kupcu garantuje da je proizvod zdravstveno bezbedan, nutritivno kvalitetan i proizveden metodama organske proizvodnje, već i zato što podrazumeva kontrolu i monitoring proizvođača, a time obezbeđuje i kontinuirani kvalitet proizvoda na tržištu.

Proces sertifikacije počinje potpisivanjem ugovora između poljoprivrednog gazdinstva i kontrolne kuće ovlašćene od strane nadležnog Ministarstva. Period konverzije traje od 2 do 3 godine, u zavisnosti od vrste biljne proizvodnje i stanja datih zemljišnih parcela. Proizvodi dobijeni u ovom periodu još uvek nisu organski i sertifikuju se kao proizvodi iz perioda konverzije.

Nakon perioda konverzije, ukoliko kontrolna kuća utvrdi da nije došlo do povreda odobrenih metoda u proizvodnji, izdaje sertifikat "organski proizvod". Ovaj sertifikat se obnavlja svake godine, čime se sprečava pad kvaliteta proizvoda.

Sertifikacija je vrlo važan proces i bez nje organska poljoprivreda u komercijalne svrhe (a ne za potrebe gazdinstva) nema smisla. U tom pogledu, sertifikacija je neophodna za izlazak na tržište i ostvarenje profita.

CONTROL AND CERTIFICATION OF ORGANIC AGRICULTURAL PRODUCTION

Boskovic Dragana

Abstract: *Given that organic agriculture is sustainable and that it contributes to environmental protection and public health, it is subject to different methods that reflect the basic features of organic agricultural production, such as agricultural measures that protect soil fertility, specific plant protection products, fertilizers that do not impact soil properties in a negative way, nor leave residues in edible parts of plants, and other measures. Organic production is subject to legal regulations, which define the permitted organic production methods, methods of storage and transportation, as well as the process of certification. Certification of organic products is important for several reasons: first, the certificate guarantees a safe product manufactured in accor-*

dance with the principles of organic production, but also ensures competitiveness in the market for organic farmers. This paper presents the main certification procedures and requirements which have to be met in the process of certification in organic crop production.

Key words: *organic farming / certification / conversion period.*

LITERATURA

1. Birovljev, J., Ćetković, B. (2014). The role of organic production and permaculture in ensuring economic efficiency of agroecology of Serbia. *Strategic management*, 19 (2), 27-32
2. Carić, M., Babović, J. (ed.) (2012). *Organska prerada*. Fimek, Novi Sad.
3. Kalentić, M., Stefanović, E., Simić, I., Maerz, U. (2014). Organska proizvodnja u Srbiji 2014, Nacionalno udruženje za razvoj organske proizvodnje Serbia organica, 2014. Preuzeto sa <http://www.kombeg.org.rs/>, datum: 09.08.2016.
4. Lazić, B. (2010). Organska poljoprivreda – zalag za budućnost. *Organic news*, 1, 8-9.
5. Ministarstvo poljoprivrede i zaštite životne sredine, Direkcija za nacionalne referentne laboratorije (2016, Septembar 1). Lista sertifikovanih organskih proizvođača u 2015. godini. Preuzeto sa: <http://www.dnrl.minpolj.gov.rs/download/organska/Spisak%20ovlascenih%20kontrolnih%20organizacija.pdf>
6. Oljača, S. (2015). *Kontrola i sertifikacija u organskoj proizvodnji u Srbiji: projekat Unapređenje organske poljoprivredne proizvodnje u zapadnoj Srbiji putem edukacije poljoprivrednih proizvođača*. Ministarstvo poljoprivrede i zaštite životne sredine. Preuzeto sa: <http://arhiva.nara.ac.rs/handle/123456789/1562> datum: 16.08.2016.
7. Osnovne informacije o organskoj proizvodnji u Srbiji (2016, Avgust 31). Centar za organsku proizvodnju OPC. Preuzeto sa: <http://www.pks.rs/SADRZAJ/Files/OPC%20Brosura.pdf>
8. Pejanović, R. (2009). Razvojni problemi poljoprivrede Republike Srbije. *Agroekonomika*, 41-42, 5-22.
9. Pravilnik o kontroli i sertifikaciji organske proizvodnje i metodama organske proizvodnje („Službeni glasnik RS“, broj 48/2011). www.minpolj.rs

10. Serbia organica (2016, Avgust 31). Podaci o sektoru organske proizvodnje u Republici Srbiji za 2015. Preuzeto sa: <http://www.serbiaorganica.info/podaci-o-sektoru-organske-proizvodnje-u-republici-srbiji-sektora-za-2015-godinu/>
11. Subić, J., Bekić, B., Jeločnik, M. (2010). Značaj organske poljoprivrede u zaštiti životne sredine i savremenoj proizvodnji hrane. *Škola biznisa* (3), 50-56.
12. The world of organic agriculture, Statistics and emerging trends 2015, FIBL&IFOAM, www.fibl.org, datum: 11.08.2016.
13. Ubavić, P. (2015). Uloga organske proizvodnje u razvoju ruralnog turizma u Srbiji. *Agroekonomika*, 44 (66), 69-81.
14. Vehapi, S. (2014). Faktori razvoja ponude organske hrane u Srbiji. *Marketing*, 45 (1), 75-85.